

Offentlighet och sekretess

Kommunens handhavande av dödsboanmälan, provisorisk dödsboförvaltning och ärenden beträffande ekonomiskt bistånd till begravning utgör socialtjänst och omfattas därför av sekretess, enligt 26 kap. 1§ 1p och 3p. offentlighets- och sekretesslagen (OSL):

”Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men”.

Huvudregeln är således sekretess för alla uppgifter rörande *”enskilds personliga förhållanden”*.¹ Uppmärksamma att *”den enskilde”* kan vara en anhörig likaväl som den avlidne när det finns uppgifter om en anhörig i akten.

Sekretessen kan endast brytas med stöd av lag eller om det står klart att varken *”den enskilde”* eller någon *”närstående”*² till denne inte skulle *”lida men”*³ av ett utlämnande.

Vem tar beslut om ett utlämnande?

En fråga om utlämnande av en allmän handling ska prövas av den myndighet som förvarar handlingen, 6 kap. 2§ OSL. I första hand ska prövningen göras av den anställda som ansvarar för vården av handlingen. Den inledande prövningen kan således göras av en anställd som inte nödvändigtvis har delegation att göra en sekretessprövning. Om denne vägrar att lämna ut handlingen ska dock ansvarig nämnd eller nämndens delegat göra prövningen om sökanden begär det, 6 kap. 3§ OSL. En anställd utan delegation bör dock endast lämna ut handlingar i självklara fall. Eftersom huvudregeln är sekretess för samtliga områden som berörs av denna skrift bör ett utlämnande som regel endast ske efter prövning av en behörig delegat.

Den enskilde ska informeras om möjligheten att begära myndighetens prövning och att det krävs ett skriftligt beslut av myndigheten för att avslagsbeslutet ska kunna överklagas, 6 kap. 3§ OSL. Sökanden har alltså rätt till ett skriftligt avslagsbeslut fattat av en anställd som är behörig att fatta sådana beslut för myndighetens räkning. Glöm inte heller besvärshänvisningen. Ett avslagsbeslut kan överklagas till kammarrätten och därefter till Högsta förvaltningsdomstolen.

¹ Begreppet *”enskilds personliga förhållanden”* ska tolkas vitt.

² Med närstående avses inte enbart släktingar.

³ *”lida men”* innebär att lida social- eller emotionell skada.

När kan den avlidne anses lida men?

Eftersom avlidna inte kan lida men i egentlig mening men likväl förtjänar ett visst mått av sekretesskydd har principen för hur men-begreppet ska uttolkas för denna personkategori fått formuleras i domstol. Den avlidne anses lida men när ett offentliggörande skulle kunna ”*kränka den frid som bör tillkomma den avlidne, t.ex. för integritetskänsliga uppgifter som det med fog kan antas att den avlidne inte velat skulle komma till någon annans kännedom ens efter hans eller hennes död*”.⁴ Att domstolen skrivit ”*ens efter*” innebär att sekretessbedömningen är något mindre strikt än om personen i fråga hade varit vid liv.⁵

Det första steget i sekretessprövningen blir således att bedöma uppgifternas natur. Är uppgifterna till sin natur ”*integritetskänsliga*” för den avlidne? Det andra steget är att bedöma den avlidnes vilja. Kan ”*det med fog*” antas att den avlidne inte skulle vilja att uppgiften kom till någon annans kännedom ”*ens efter*” dennes död? Har den avlidne uttryckligen meddelat sin vilja ska detta respekteras.⁶ Ett utelämnade med stöd av ett medgivande kräver dock att medgivandet gavs när den enskilde var vid sina sinnens fulla bruk samt att ingen närstående skulle kunna lida men av ett utlämnande.

När kan de ”närstående” lida men av utelämnade av uppgifter som enbart rör den avlidne?

I domstol har principen formulerats enligt följande ”*Sekretess kan gälla för uppgifter om en avlidens personliga förhållanden. I förarbetena uttalas att en uppgift inte får lämnas ut om det inte är tillräckligt klart att uppgiften inte kommer att missbrukas till skada eller förklenande av den avlidnes nära anhöriga...*”.⁷ Så även om man kommer fram till att ett utelämnande inte skulle innebära men för den avlidne kan ett utelämnande stoppas av hänsyn till de ”närstående”.

Den någon som kan tänkas missbruka uppgifterna behöver nödvändigtvis inte vara samma någon som begärt ut uppgifterna. Ni behöver inte fastställa någon specifik individ som kan tänkas missbruka uppgifterna. Det räcker med att det inte går att ”*tillräckligt klart*” avgöra att ingen kommer att missbruka uppgifter till men för de efterlevande.

⁴ Se understrykning i RÅ 2007 ref. 16.

⁵ Se kursivering i RÅ 2007 ref. 16.

⁶ Se fetmarkering i RÅ 2007 ref. 16.

⁷ Se s. 5 KR Sthlm 3595-14.

När kan de anhöriga lida men av utelämnande av uppgifter rörande dem själva?

Skulle det finnas uppgifter rörande de anhöriga i den avlidnes akt skulle även dessa uppgifter kunna omfattas av sekretess. För dessa uppgifter är det en sedvanlig bedömning enligt 26 kap. 1§ OSL, *"Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men."* Observera att kretsen av *"närstående"* vid denna bedömning nu är kopplade till den anhörige och inte den avlidne.

Sekretessprövning gentemot dödsbodelägare

Ibland händer det att en dödsboanmälan görs och ärende inleds hos kommunen innan alla dödsbodelägare återfunnits. När de saknade dödsbodelägarna väl kommer in i bilden ber de troligtvis i första hand om att få alla uppgifter kring dödsboanmälan från de övriga dödsbodelägarna. Skulle det dock vara så att de dödsbodelägare som ursprungligen gjorde dödsboanmälan väljer att inte samarbeta med de förut otillgängliga dödsbodelägarna kommer de senare troligtvis att vända sig till kommunen för att begära ut handlingar beträffande dödsboanmälan. Precis denna begäran ställdes en kommun inför, i rättsfallet KR Sthlm 3595-14, och eftersom rättsläget var osäkert valde kommunen att bara lämna ut vissa av de begärda handlingarna. Kommunens beslut överklagades varefter domstolen i sin prövning inledde med att konstatera, *"De har begärt ut handlingarna i syfte att bevaka sin eventuella rätt till arv. Dessa omständigheter ska beaktas vid menprövningen"*.⁸ Bedömningen ska således vara mindre restriktiv än om begäran kom från någon utanför denna personkategori.

Följande uppgifter beslutade domstolen skulle lämnas ut:

- Den avlidnes självdeklaration och besked om slutlig skatt
- Den avlidnes testamentente
- Den avlidnes kontoutdrag
- Tillgångsförsäkran avseende den avlidne
- Underlag för och specificering av begravningskostnaderna
- Kontaktuppgifter till övriga dödsbodelägare

Följande uppgifter beslutade domstolen inte skulle lämnas ut:

- Ett kontoutdrag från den avlidnes och den efterlevande makens gemensamma konto
- Äktenskapsförord
- Tillgångsförsäkran avseende den efterlevande maken

⁸ Se s. 5 KR Sthlm 3595-14

Samtliga uppgifter som inte skulle lämnas ut omfattades av sekretess med hänvisning till den efterlevande makens ”personliga förhållanden”. Det var alltså den efterlevande maken som var den ”enskilde” som enligt 26 kap. 1§ OSL skulle kunna lida men av ett utlämnande.

Kom ihåg att er bedömning alltid måste utgå från omständigheterna i det enskilda fallet. I ett annat fall skulle t.ex. ett testamente kunna innehålla uppgifter om en efterlevande makes ”personlig förhållanden” och ett utlämnande av dessa uppgifter skulle kunna leda till att den efterlevande maken led men. I ett sådant fall bör man överväga om man skulle kunna lämna ut testamentet i maskerat skick, alltså med de för den efterlevande maken skadliga delarna överstrukna.

Skulle någon av de ovan uppräknade uppgifterna, inklusive själva dödsboanmälan vars utlämnande inte prövades i detta mål, begäras ut av någon som inte är dödsbodelägare blir dock bedömningen som huvudregel att neka ett utlämnande av samtliga handlingar med hänvisning till den starka sekretessen.

Utlämnande av beslutet att genomföra en dödsboanmälan till fodringsägare⁹ vid dödsboavveckling

Sekretessbestämmelsen i 26 kap. 1§ OSL hindrar inte en kommun från att vid en dödsboavveckling lämna ut beslutet att skicka in en dödsboanmälan (men inte underlaget) till fodringsägare för att reglera dödsboets skulder. Stöd för detta finns i bestämmelsen om ”nödvändigt utlämnade”, 10 kap. 2§ OSL. Utlämnandet av beslutet är nämligen i dessa fall nödvändigt för att kommunen ska kunna fullgöra sin verksamhet.

Utlämnade av handlingar beträffande ekonomiskt bistånd

I mål 1068-04 vid Kammarätten i Sundsvall prövades sekretessbestämmelsen beträffande ekonomiskt bistånd till begravning. Två journaliststudenter begärde ut uppgifter beträffande samtliga utbetalningar av bistånd under 2003. Handlingar begärdes ut i maskerat skick, d.v.s. med alla personuppgifter överstrukna. Kommunen nekade utlämning med hänvisning till 26 kap. 1§ OSL (dåvarande 7 kap. 4§ sekretesslagen). Domstolen började med att konstatera att uppgifterna omfattades av sekretessen i 26 kap. 1§ OSL. Att handlingar inte kunde hänföras till någon särskild individ innebar dock att det inte förelåg någon risk för men, varken för de avlidna eller för någon närstående till dem.

⁹ De till vilka dödsboet har skulder eller obetalda räkningar.

Skriftligt avslagsbeslut och besvärshänvisning

Skulle ni neka ett utlämnande måste ni upplysa om möjligheten till ett skriftligt avslagsbeslut. Begärs ett skriftligt avslagsbeslut måste ni förutom själva beslutet, med tillhörande beslutsmotivering, bifoga en besvärshänvisning. En besvärshänvisning innehåller information om när och hur ert beslut kan överklagas. Ett exempel på besvärshänvisning finns på nästföljande sida.